

at afhjælpe Klagerne at søge at nedlue disse, at søge at tvinge dem ved strænge Love til at bøde sig; jeg tror tværtimod, at man bør opdrage dem til at forstaa Friheden og Bevægelighedens Betydning rigtig; thi derved vil man ikke tvinge det Gode ned tilligemed det mindre Gode, men man vil fjerne det mindre Gode ved at lade det Gode faae Overvægten hos dem. Jeg antager forøvrigt, at en ikke ringe Del af Klagerne have deres Oprindelse fra en endnu dybere Grund, end den jeg har omtalt. Vi befinde os paa et Overgangstrin fra det Gamle, som har været, og som er i Færd med at forsvinde, til noget Nyt, som endnu kun er i sin Borden. Jeg tror, at hele det Forhold, som Lovgivningen kalder Lyendeforholdet, og som tidligere har været et rigtig godt Forhold til Gavn for begge Parter, befinder sig nu paa et Udviklingstrin henimod en anden Skikkelse. Dette Forhold, og det som i Motiverne har givet den ærede Minister Grund til endnu at fastholde den oprindelige Lyendeforhold, betegnes som den Densændighed, at Lyendet i enkelte eller flere Retninger gaafe i Almindelighed stiller sin Arbeidskraft til Husbondens Raadighed efter dennes nærmere Anvisning. Det gamle Lyendeforhold kjende vi Alle af Erfaring; thi det ligger ikke længere tilbage og er heller ikke i en væsentligere Grad fundet bort, end at det delvis kan findes endnu. Det var jo i væsentlig Grad navnlig hos Gaardmandskassen et Famili-forhold. Tjenestekarle og Tjenestepiger optoges som Led i Familien, de toge Del i dens Glæder og Sorger og i dens Arbejde og Besvær, og i de fleste Tilfælde, og naar begge Parter vare hæderlige og gode Folk, var det pligtmæssige og det kontraktmæssige Arbejde og Betalingen for Arbejdet noget aldeles Underordnet i selve Forholdet; men det egentlige Familiære var det Overordnede. Man har set i hundredevis Tjenestefolk, hvis Husbonders Ve og Vel laa dem saa varmt paa Sinde, og som ogsaa i alle Sager med den største Omhyggelighed og Redelighed have gjort Alt, ikke blot, hvad der blev dem befalet, men ogsaa hvad de vidste, de skulde gøres, og Husbonden paa sin Side lod det ikke være nok med at give Lyendet Kost og Løn, han antog sig Lyendets Opdragelse, formanede dem, gav dem gode Raad og Veiledning, og det var Noget, som det ligesom fulgte af sig selv, at Husbonden var forptigtet til at at yde sit Tjenestetjende. Saa kunde Lyendet paa den anden Side se op til Husbonden med Kjærlighed og lade hans Vel være sit Vel og lade hans Befyringer og Sorger ogsaa være sine Sorger. Det var det gamle Forhold, og det er dette Forhold, som endnu bestaar hist og her, men som efterhaanden svinder bort. Paa nogle Stæder, hvor Husbonderne altid have staaet paa et meget højere Dannelsesstrin, har dette Forhold ikke bestaaet; thi det, som bevirker det familiære Forhold, er det lige Dannelsesstrin, og derfor paa store

Landeiendomme, hvor saadant lige Dannelsesstrin mellem Lyendet og Husbonden ikke har været tilstede, der har dette familiære Forhold mellem Husbonden og Lyendet naturligtvis ikke kunnet udvikle sig. Nu kan det vel ikke ffules og bør heller ikke ffules, at i den sidste Menneskealder har en Del af de Husbonden, der tidligere stod lige med Lyendet i Dannelsesstrin, hævet sig noget derover i Virkeligheden og undertiden meget derover i Indbildningen. Man har nu fundet, at naar en Mand skal bygge et Stuehus i en Bondegaard, behøver man i Modsetning til tidligere, da man havde en Dagligtue, hvor Husbonden og Tjenestefolkene samlede ved forskellige Maaltider om Dagen og opholde sig om Vintertidene, to Dagligtuer, der skal bygges efter Tidens Fordringer. Med dette vil jeg kun betegne den Forffjel, at Husbonden ogsaa i den Del af Samfundet begynder at stille sig en hel Del fra Tjenestelyendet og derved sætter en Skillevæg, som gjør, at det tidligere familiære Forhold ophører. — Jeg skal ikke gjøre Uret ved at udtale mig, som om jeg mente, at der ikke var hæderlige Undtagelser fra det, jeg opstiller som det Almindelige; jeg veed, at der er Mange, som have sig betydelig over Tjenestefolkenes Dannelsesstrin, og desuagtet leve sammen med dem; men det er og bliver alligevel Undtagelser, og hvert Aar, der gaar hen, bliver det flere og flere, der komme ind paa denne Maade og stille sig ligeoverfor deres Tjenestefolk, saaledes som det har været almindeligt paa de større Gaarde i lang Tid. Men er det nu retferdigt, naar Husbonden saaledes trækker sig tilbage fra at være sin Tjeners Veileder og Opdrager, den, til hvem Tjeneren kan støtte sig i alle Tilfælde, hvor han behøver gode Raad, er det retferdigt, naar han undlader at yde Tjeneren denne store Velgjerning, da ligesuldt at fordre, at Tjeneren skal underkaste sig, at han, som her staaer: „Gaafe i Almindelighed stiller sin Arbeidskraft til Husbondens Raadighed efter dennes nærmere Anvisning“? Jeg tror ikke, at det er retferdigt. Forsaa vidt Husbonden vil bevare denne Ret over Lyendet, maa han ogsaa opfylde de gamle Pligter. Deri er nu altsaa indtraadt en Forandring, det være nu af den Grund, jeg har tilladt mig at mene, at Husbondens Dannelsesstrin er voget Noget over Tjenerens eller af andre Grunde, en Kjendsgjerning er det, at Forandringen er indtraadt. De Andragender, som isfor vare komne ind i dette Thing, og som have givet Anledning til dette Lovforslag, havde alle den Tendens, at man gjennem strange Bestemmelser skulde søge at bringe Lyendet til at vise den gamle Lydighed, men de havde ikke et eneste Ord om, at man vilde finde Midler, hvorefter Husbondstanden ogsaa kunde komme til at vise Lyendet de gamle Tjenester. Jeg har nu den Mening, at man ikke vil kunne skrué den begyndte Udvikling saaledes tilbage, at det vil lykkes at indføre det